

הַלְבוּת פֶּסַח סִימָן תנא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קט]

אָבֵן הַאֲתֵרוּנִים הַסְכִּימוּ דַּיֵּשׁ לְהַחֲמִיר שְׁלֵא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ כְּלָל בְּחֵבִית עֵץ שֶׁל שֶׁבֶר, שְׁמֻצוֹי בְּהֵן גְּמוּלוֹ¹⁰⁷.

107 ולענין הכשרת פקק של בקבוק שכר, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ב סי' צב) שבמקום צורך גדול יש להקל להכשירו על ידי הגעלה, כיון שאין חשש שמא יש בו חמץ בעין אלא רק שמא נכנס שם שכר לחו, ומ"מ הוסיף, שטוב שישרה את הפקק במים לזמן מסוים לפני שיגעילנו.

[משנ"ב ס"ק קכ]

וְכַתְּבוּ הַאֲתֵרוּנִים, דְּכָלִּים שֶׁהָיוּ בּוֹ יַיִן-שֶׁרָף לֹא מִהֵנִי לְהֵם כְּלָל הַהֶקְשָׁה¹⁰⁸.

108 ואם שהו י"ב חדש בלא שימוש, כתב הערוך השלחן (סל"ד) שמותר להגעילם.

[משנ"ב שם]

דְּנִשְׁאָר בּוֹ גַם אַחֲרֵיכֶּן יִחַוּ¹⁰⁹ וְנִשְׁמָו¹¹⁰.

109 ואף שבשאר איסורים נפסק להלכה בשו"ע (יו"ד סי' קח ס"א) שמאכל המקבל ריח מדבר איסור אינו נאסר, משום שריחא לאו מילתא, והרי חמץ קודם הפסח או במקום הפסח נחשב כשאר איסורים [ראה רמ"א לעיל (סי' תמו ס"א)], כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קלה) שיתכן שלא כתבו בן האחרונים אלא לחומרא, ומשום שכוברים שלבתיולה יש לחוש לריחא, וכן כתב הדעת תורה בשם ספר תורת חיים, שמשום הומרת חמץ האוסר בתערובת אף במשהו, חוששים לריח, אף שהוא מותר מדינא.

110 וגביע או ססות שלא נשאר בהם הריח והטעם, מפני שהמשקה אינו שווה בהם אלא זמן קצר בלבד, כתב בשו"ת האלף לך שלמה (או"ח סי' רטט) שמותר להגעילם, וכן כתב הדעת תורה (סעיף זה) בשם ספר קנאת סופרים, ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קנא) כתב, שמנהגינו להחמיר אף כשהו משקים בבקבוק פחות משיעור מעת לעת.

[משנ"ב שם]

אָבֵן אִם כִּשְׁלֵא אוֹתָן הֵיטֵב בְּמֵים עִם אָפֶר עַד שֶׁנִּסְתַּלַּק הַבַּיִת לְגַמְרֵי, מִתָּר לְהִגְעִילוֹ אַחֲרֵיכֶּן¹¹¹.

111 וכן כשלא נרגש ריחו וטעמו מחמת שממלאים בו בפסח ממינו וי"ש ועל ידי כך אין הטעם הראשון נרגש, כתב בשו"ת מהרש"ג (שם) שמותר לשתותו [וראה שו"ת צמח צדק (או"ח סי' נא)].

[משנ"ב ס"ק קכב]

עוֹד הַסְכִּימוּ הַפּוֹסְקִים, דְּאֵם הַכְּלִי הֵיךְ מִיַּיִן-שֶׁרָף אִסוּר כְּדִיעֵבֵד אֲפִלוּ אִם אֵינָה כְּיִוָּמָא, דְּעֵינֵינוּ רִוּאוֹת שְׁנוֹתָן טַעַם לְשִׁכַּח הוּא¹¹².

112 אמנם, כשאין הי"ש חמץ ודאי, אלא רק ספק, כתב החו"א (או"ח סי' קכב ס"ק א) שבשעת הדחק והפסד יש להקל להכשירו על ידי עירוי שלש פעמים, מפני שהי"ש אינו חמץ בעין אלא רק תערובת חמץ, ובמקום ספק יש להקל בזה.

[שעה"צ ס"ק קכז]

וְדַחֲלוּ אֵינּוּ כְּצִי בְּעֵנְנֵי שְׁהָיוּ נֹתְנִים מִיָּן וְנִדְבָשׁ בְּרַגְעֵי רִאשׁוֹנָה שְׁפִנּוּ הַשֶּׁסֶר וְהַדִּיחוּ אוֹתָם¹¹³.

113 והקשה החו"א (או"ח סי' קיט ס"ק ו ד"ה בבי"ג) הרי גם אם נתנום היבב ומיד, סוף סוף המעת לעת של בליעת השכר כלה רגע לפני כלות הכ"ד שעות משעת נתינת היין.

ובדעת הסוברים שאף לאחר מעת לעת לא נפגם הטעם, כתב בביה"ל לעיל (סי' תמו ס"ח ד"ה א) בשם הבית הלל והפרי"ה, שאין הטעם הבלוע בכלי נפגם לאחר מעת לעת, אלא אם כן היה הכלי ריק באותו זמן, אך לא כשהיה בו משקה [אכן החו"א שם (ד"ה ובמ"ב) נחלק על זה].

[משנ"ב ס"ק קכד]

דְּאֵם שֶׁהָאֵם בְּתוֹכוֹ מְעַתְּ-לֵעֵת הָרִי נִשְׁעָה כְּבוֹשׁ בְּתוֹכוֹ¹¹⁴.

114 וכן אם שהו פירווי חמץ בכלי בתוך משקה צונן למשך זמן של מעת לעת, כתב המג"א (ס"ק יז) שצריך להגעיל את הכלי, כיון שנכבש בו חמץ.

[משנ"ב ס"ק קכה]

לֹא כְּלֵעִי כְּלוּם¹¹⁵, וְדִי לְהֵם בְּהַדְחָה לְהַעֲבִיר מֵהַ שְׁדִבּוּק בְּעֵין לְרַפְנֵי הַקְּלִי¹¹⁶.

115 ולגבי כלי זכוכית שלא השתמשו בהם אלא בצונן, כתב המהר"ם בריסק (שו"ת ירושת פליטה סוף סי' ב) שמנהג העולם להחמיר בפסח שלא להשתמש בהם אלא לקנות כלים מיוחדים לפסח.

116 ובגדר הדחה, מבואר לעיל (ס"ק מט) שלפני ששוטפים את הכלי יש לשפשוף היטב במים כדי להסיר את הליכלוך בעין שעליו, וכן כתב ה"ד יהודה (יו"ד סי' צא פירוש הארוך ס"ק א ופירוש הקצר ס"ק ב) שסתם הדחה האמורה בכל מקום טענה שפשוף יפה עד שסיר את האיסור מן הכלי, והוסיף, שמתעם זה בדבר שומני צריך לשפשף יותר.

הלכות פסח סימן תנא

באר הגולה מג

מ מקא דשמיאל
פסחים ל' גרסא
הראשון ע"פ

הנה והנעלה (מה) (קט) החבית (קכ) נעשה בדרך זה: לזמן אכנים וישיתם בהם ויערה עליהם רותחים מקלי ראשון, ויגזל החבית שניע הגעלה לכל מקום (הג"מ ס"ה) (מו) וכדיעבד (קכא) אם נהגו בהם (קכב) זין או דבש בלא הגעלה (קכג) רק שהדיחן היטב תחלה, מתר לשהות מנגנו בפסח (מרדכי פ' כ"ש והנ"א פ"ב ה"א) ותידי סימן א: **כב** יקל הכלים, אפלו של חרס, (קכד) שגשמש בהם חמוץ בצונן, מתר להשתמש בהם מצה (קכה) אפלו בתמין, (קכו) חרץ מביית שאור (קכז) ובית חרסת, שאף על-פי

באר היטב

בהם אלא מירכש יש להתירם בהגעלה, ע"א: (ט) וכדיעבד, השעם, דשכר זינן נטלים הוא, ולפי מה דקיי"ל נטלים אסור בפסח אי"כ אין להקל אלא לערות ממנו קדם פסח לחבית של פסח, ודוקא זינן שהשכר נותן בו טעם לפנים אבל במירכש אין להקל אלא אי"כ החבית אינו ב"י, אבל בכלי יין שרף אף אינו ב"י אסור שניט לשהות הוא, מ"א וח"י, ע"ש, וצ"ח ס"ז: (מו) חרסת.

ב"י דאפלו במנפח מהני: (מס) החבית, וצריך להסיר שולי החבית כדי לנקר היטב, כ"כ ה"ח"מ, אכן האחרונים הסכימו דחבית עץ של שכר אין להגעילו כלל וכן כלי-עץ שמצויין בהם גמול וכלים שהיו בו יין-שרף לא מהני כלל הגעלה, גרוע מביית שאור וחלסת, וכתב ט"ז: מ"מ אם בשל אותן היטב במים עם אפר עד שנספלק הריח לגמרי מתר להגעילו, מיהו, חביות שלא נשמש

באר הגולה

דלא מתקלגל, וכיון טובו לכתחלה להחמיר, וכן משמע בט"ז קצ"ח-קצ"ט כו, עין פ"ט, וצ"ח פ"ק-פ"ק"ד שכתב ג"פ"ח דלדעת המגן-אברהם יש להחמיר אפלו במטכות: * בית שאור וחרסת, עין בהשבות תת"ס"פ סימן כ, נדון הכשר ירות ששורפין דבן י"ש: אשרי מי ששכח לצשות חרשים, אף לא לשמעו

משנה ברורה

(קט) החבית, וצריך להסיר (קמט) שולי החבית אם הוא של עץ, לנקר היטב מבפנים בכל הסדקים, (קנ) וגם שפצוץ שמרים שמתבקים בשולי החבית, והגעלה נעוה לא מהני אלא להפליט הפלוצ שפנים אבל לא להסמץ שיש בעץ, ואם הוא של חרס,

צריך (קנא) לפתח פי החבית כל-כף גדול, שיכול להכניס בו ידו ולשפשפו היטב מבפנים בכל הצדדים, אכן האחרונים (קנג) הסכימו דיש להחמיר שלא להשתמש בכל החבית עץ של שכר, שמצוי בהן גמול¹¹⁰⁷, גם אי אפשר לנקר בין הנסרים שלא ישאר שם משהו וזמא בין נטר לנסר, והוא חמוץ גמור וישאר בעינו, ועין באילה רבה בשם הפרישה, דאם נשתמש בחבית של שכר ולא פתחו השולים ונקרו היטב אסור אפלו בדיעבד, דלא מהני הגעלה למה שהוא בעין, אכן אם פתח אחד משוליה ונקר היטב בפנים מהני הגעלה בדיעבד, וכן הסכים בחי"א, עין שם שהאר"י בסימן קכה בנה, וכל זה בחבית של שכר או שאר משקה-חמוץ, אבל חבית של מירכש יש להסיר בהגעלה (קנו) אף על-פי שמתבשל הדבש ביונה שבשלו בו שכר הוף מצת-לעת: (קכ) נעשה בדרך זה וכו', וכתבו האחרונים, דכלים שהיו בו יין-שרף לא מהני להם כלל בהגעלה¹¹⁰⁸, דנשאר בו גם אחר-כך ריח¹¹⁰⁹ וטעם¹¹¹⁰, אכן אם בשל אותן היטב במים עם אפר עד שנספלק הריח לגמרי, מתר להגעילו אחר-כך¹¹¹¹, (קנד) ונדוקא לכלים שהם פתוחים לגמרי ויכול להכניס ידו להוכיח לנקר היטב ולבדק בכל הסדקים שלא יהיה נדבק בו שום ממשות, אבל אם אינו בענין זה לא מהני אפלו אם בשל באפר פשה פעמים, (קנס) גם בעינן שהכלים יהיו נעשין מחתיכה אחת או שהם של פלי בריל ושאר מיני מטכות, דאם עשויים מנסרים הרבה, ככלים שלנו, אין להקל להגעילו אפלו אם בשלו באפר כמה פעמים, דאי אפשר שלא ישאר וזמא בין נטר לנסר, וכנ"ל:

צריך (קנא) לפתח פי החבית כל-כף גדול, שיכול להכניס בו ידו ולשפשפו היטב מבפנים בכל הצדדים, אכן האחרונים (קנג) הסכימו דיש להחמיר שלא להשתמש בכל החבית עץ של שכר, שמצוי בהן גמול¹¹⁰⁷, גם אי אפשר לנקר בין הנסרים שלא ישאר שם משהו וזמא בין נטר לנסר, והוא חמוץ גמור וישאר בעינו, ועין באילה רבה בשם הפרישה, דאם נשתמש בחבית של שכר ולא פתחו השולים ונקרו היטב אסור אפלו בדיעבד, דלא מהני הגעלה למה שהוא בעין, אכן אם פתח אחד משוליה ונקר היטב בפנים מהני הגעלה בדיעבד, וכן הסכים בחי"א, עין שם שהאר"י בסימן קכה בנה, וכל זה בחבית של שכר או שאר משקה-חמוץ, אבל חבית של מירכש יש להסיר בהגעלה (קנו) אף על-פי שמתבשל הדבש ביונה שבשלו בו שכר הוף מצת-לעת: (קכ) נעשה בדרך זה וכו', וכתבו האחרונים, דכלים שהיו בו יין-שרף לא מהני להם כלל בהגעלה¹¹⁰⁸, דנשאר בו גם אחר-כך ריח¹¹⁰⁹ וטעם¹¹¹⁰, אכן אם בשל אותן היטב במים עם אפר עד שנספלק הריח לגמרי, מתר להגעילו אחר-כך¹¹¹¹, (קנד) ונדוקא לכלים שהם פתוחים לגמרי ויכול להכניס ידו להוכיח לנקר היטב ולבדק בכל הסדקים שלא יהיה נדבק בו שום ממשות, אבל אם אינו בענין זה לא מהני אפלו אם בשל באפר פשה פעמים, (קנס) גם בעינן שהכלים יהיו נעשין מחתיכה אחת או שהם של פלי בריל ושאר מיני מטכות, דאם עשויים מנסרים הרבה, ככלים שלנו, אין להקל להגעילו אפלו אם בשלו באפר כמה פעמים, דאי אפשר שלא ישאר וזמא בין נטר לנסר, וכנ"ל:

(קכא) אם נהנו בהם, ושהו (קנו) שם מצת-לעת, דהרי כפי"ש ונגנס בו טעם השכר, אפלו הכי מתר, וכדלקמה, דאי לאו הכי פשיטא דמתר: (קכב) זין או דבש, עין במגן-אברהם וחקי"עקב דיש חלוק בין זין לדבש, דבין אפלו החבית בן-יומו מכליעת השכר, גם פן מתר בדיעבד, דשכר זינן נותן טעם לפנים הוא, ובמירכש לא הני לפנים אלא-אם-כ"ן הנה הפלי אינו בן-יומו מכליעת השכר, אבל אם הנה בן-יומו ושהו הפירכש בחוכו מצת-לעת, אפלו בדיעבד אסור לשהותו בפסח, (קנז) אבל כמה (ה)אחרונים הסכימו דאף במירכש מתר אפלו בן-יומו, ומטעם דבכ"ש לא נקרא עד אחר ששקה מצת-לעת, ואז נעשה הבליעה שפחותה הפלי לפנים ומתר בדיעבד, ועד, דככל גוני, מתר זה של דיעבד אינו אלא גשערו זינן וסדבש מן החבית קדם הפסח ונתנו איתו לתוף פלי-פסח, דהפר כ"ר זינן וסדבש קדם הפסח, דקדם הפסח נותן טעם לפנים מתר, (קנח) אבל אם נשפך הן וסדבש בחבית עד תוף הפסח, אסור, דבמדינתנו נוהגין לאסור נותן טעם לפנים בפסח, וכדלעיל בסימן תמו סע"ף י בהג"ה, וכתבו הפוסקים, דאם נהנו (קנט) להוכיח דבר חריף בחמוץ, אפלו לא הנה בן-יומו אסור, דצ"ב חורפא משיני לה לשבת, עוד הסכימו הפוסקים, דאם הפלי הנה מין-שרף אסור בדיעבד אפלו אם אינה בן-יומו, דעינינו רואות שנותן טעם לשבת הוא¹¹¹², והנה מלביש משמע דאפלו אם הגעילה אסור מה שנתן לתוכה ואפלו לא היתה בן-יומו, ומשום דעינינו רואות שגשאר זה טעם וריח אפלו אחר הגעלה, (קס) אכן אם לא נשמע בה ריח של יין-שרף, מהני הגעלה בדיעבד שלא לאסור מה שנתן לחוכה, ומכל מקום מיד שנוכר (קסא) צריך לערות היין לכלי אחר: (קכג) רק שהדיחן היטב וכו', ואיני בענין שאין בו חשש של חמוץ בעינו, (קסב) שהנה הפה של חבית חרס רחב למעלה והכניס ידו להוכיח ונקר היטב בצדדיה ובשוליה שלא נשאר שם שום שמרים, ובחבית של עץ - כשפתח השולים ונקר היטב, וכנ"ל: **כב** (קכד) שגשמש בהם חמוץ בצונן, רוצה לומר, שהשתמש בהם בחמוץ לבש, או אפלו בדבר לח (קסג) אף שלא שקה שם מצת-לעת ולא הנה דבר חריף, דאם שקה בחוכו מצת-לעת הרי נעשה כב"ש בחוכו¹¹¹⁴, ואפלו בשאר פלים, וצריך הגעלה או צרוי, וכנ"ל בסע"ף כא: (קכה) אפלו בחמין, דכ"ן שלא נשתמש בהם אלא בצונן לא בלעו כלום¹¹¹⁵, ודי להם (קסד) בחדתה להעביר מה שדבוק בעין לדפני הפלי¹¹¹⁶: (קכו) חרץ מביית שאור, ה"נו גלי (קסה) שהאשה שוהה בו את השאור לתנו בעשה, ופעמים שהשאור שוהה הרבה באתו כלי, ומחמת שהמרוצ קשה, נקלע טעמו באתו פלי אפלו בצונן: (קכז) ובית חרסת, ה"נו שנותנין בו דברים חריפים עם חמוץ, ואפלו אינם של חרס:

שער הציון

(קמט) דוקא ויבש וחקי"עקב ושי"א: (ק) פרישה: (קנא) שם: (קנב) פ"ח ומגן-אברהם ושי"א: (קנג) מגן-אברהם ושי"א: (קנד) חרסת ארס בכלל הכלי: (קנז) שם: (קנו) אחרונים: (קנז) הגר"ז וחי"א א"ר ומגן-אלף בסימן תמו סע"ף ח, וכדעת ט"ז דיתב"דצה סימן קה סע"ף א, וכן פתח ג"פ"ח ש"ד שם בסע"ף-קצ"ט ב, עין שם, והנה המגן-אברהם הביא ג"פ"ח בסימן תמו סע"ף-קצ"ט טז את דברי ט"ז נכ"ל, ודח"י אינו מצ"ח בכתביו שיהיו טהנים זינן והדבש ברנע ראשונה שפנו השכר והדיווח אותה¹¹¹⁸: (קנח) המגן-אברהם וחקי"עקב ושי"א: (קנט) ח"י א"ר ושי"א, ועין לעיל בסימן תמו סע"ף ה בהג"ה ובקשנה ברורה שם: (קס) הגר"ז, וכן פסרי-מנדים מצדד האפשר שעל-ידי הגעלה מתר בדיעבד אפלו לא בשל תחלה את הכלי במים ואפר, עין שם: (קסא) הגר"ז: (קסב) פשוט וכנ"ל: (קסג) עלת-שבת, וקצת קשה, דאם-כ"ן מה דמסיים דבית-שאור ובית-חרסת אסורים, על-כרחך דמירי ג"פ"ח בולא שהא שם שעור מצת-לעת, ובא"פ זה מתר להשתמש בהם בצונן בלא הגעלה, והנה לו להשליטן-צריך לבאר זה: (קסד) פוסקים: (קסה) רש"י:

הַלְבוֹת פֶּסַח סִימָן תנא

ביאורים ומוספים

119) ולהשתמש בו בצונן באופן עראי, כתב השי"ך (י"ד סי' צא ס"ק ג) שאף שיש ראשונים האוסרים בזה, מ"מ מבואר בטור (ובשו"ע) בסימן זה שמוותר, מאידך, הפמ"ג שם (שפ"ד ס"ק ג) כתב בשם המנחת יעקב ופרי"ח שאסור הדבר, שמאחר שאין לכלי חרס זה תקנה, יש לחוש שמא אם נתיר לו להשתמש בו באופן עראי יבוא להשתמש בו אף בקביעות, והוסיף, שמתעם זה יש לאסור להשתמש בצונן באופן עראי אף בשאר כלים שאי אפשר להכשירם בהגעלה. אכן במשני"ב להלן (ס"ק קלו) כתב לגבי תנור של בית החורף [שדינו ככלי חרס], שמוותר הדבר.

[משני"ב ס"ק קלג]

אפילו קצונן¹²⁰.

120) אכן, להצניעם בפסח, כתב בשו"ת אור לציון (חי"ג פ"י תשובה א) שאין צריך, הואיל ומעיקר הדין מותר אף להשתמש בהם.

[ביה"ל ד"ה בית]

ועין בחי"ש רבי עקיבא איגר בדבור הפתחיל זתראהי וכי¹²¹.

121) שם כתב, שלדעת המג"א (ס"ק מב), הובא בשעת"צ ס"ק קסח) דסובר שמנהגינו שלא להכשיר בית שאור על ידי הגעלה, אי אפשר להכשירו גם על ידי נתינת אפר במים.

[משני"ב ס"ק קלא]

גבי קדושה, שהשווה אותה הפוסקים לבית-שאור דנוהגין לכתחלה ללקנה, וכל-שכן בבית-שאור ממש¹¹⁷.

117) ובטעם הדבר שבבית שאור אין די בהגעלה, כתב הערוך השלחן (סמ"ג) שכלי זה חימוצו תמיד וחד וקשה, ולכן ההגעלה לא תפלוט את הבלוע.

[שעה"צ ס"ק קסח]

ואפילו אם נעשה כנסר אחר, דוקא להשהות קטר אחר שנקרוהו היטב, אכל ללוש אסור לכתחלה אפילו לאחר הגעלה¹¹⁸.

118) וכן לענין מפה המונחת על גבי משטח הבלוע מחמץ, כתב לעיל (ס"ק צו) שאסור ללוש בצק על גבה.

ואם מקלף את השבבה העליונה של המשטח, הבריע בביה"ל לעיל (סי"ז ד"ה והמנהג) שאם המשטח עשוי מחתיכה אחת בלבד, אפשר להגעיל את המשאר.

[משני"ב ס"ק קלב]

ויש גורסין 'אפילו קצונן', והא דכתב בריש הסעיף דקצונן קטר אבות שאור וחרסת, לא אגרו בשל חרס¹¹⁹.

הלכות פסח סימן תנא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קלז]

אוסר תחנות המצה כדי קליפה¹²².

כתב בשו"ת שבת הלוי (חי"ב סי' מג ד"ה סי' קכא), אך הוסיף, שמי"מ יתכן שראוי להחמיר בבליעת איסור, ולהגעיל את הכלי שלש פעמים.

122) וכן כתב לעיל (ס"ק קיא), שאיסור הבלוע בכלי אינו אוסר אלא כדי קליפה.

[משנ"ב שם]

אכן ט"ח שלמעלה אינו מעבב בדיעבד¹²³.

ולענין הכשרת תנורים המשיים בזמנינו [המצופים אמאייל], דעת הגר"מ פיינשטיין (ספר הלכות פסח פט"ו הע' קלו) שאין להכשירם אלא בליבון, משום שאי אפשר להגעיל חומר זה. מאידך, דעת הגר"א קוטלר (שם הע' קמב) שאפשר להכשירם על ידי הסקתם למשך כמה שעות, שהרי אף הבליעה הראשונה היתה באופן זה, וכבולעו כך פולטו, וכן דעת הגר"ח שיינברג (ליקוט הלכות לפסח מאת הר"מ פינקלשטיין עמ' 2) שאם אין לו יחידה נשלפת בתנור, אפשר להכשיר את התנור על ידי שיניקה אותו בחומר ניקוי חריף, ואחר כך יש להדליקו בדרגת החום הגבוהה ביותר למשך כשעה, וכשיש חלון זכוכית בדלת התנור רצוי לכסות את כל חלק הפנימי של הדלת בנייר אלומיניום אחר הכשרתו.

123) ואף הטיח שמן הצד, כתב לקמן (סי' תסא ס"ק א) שלדעת הבית מאיר [המובא בשע"צ כאן (ס"ק קפ)] אין צורך לטח מעל גובה טפח, שמין שלרעתו אין זיעה בדבר יבש, אין לאסור אלא עד גובה הלחם, מחשש שמא נגע בדפנות התנור, אך לא מעל גובה זה.

[שע"צ ס"ק קפ]

ובית מאיר בסימן תסא¹²⁴.

אכן, תנור עם מערכת נקיון עצמי, שעל ידי הפעלתה מתחמם התנור חום גדול מאד, דעת הגר"מ פיינשטיין (שם הע' קג) שאפשר להכשירו באופן זה.

124) ובשע"צ שם (ס"ק ג) כתב בשם הבית מאיר שאין צורך טיח מלמעלה אף לכתחילה. ובטעם הדבר כתב הבית מאיר (שם), שאין אופים בקאכלין אלא בדברים יבשים, ואין זיעה לדבר יבש כשאינו מונח בסמיכות ממש לגג התנור וזוהי מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (ס"ק פה).

ואם מכסה בנייר כסף את התנור המצופה אמאייל, או שמכסה את המאכל הנמצא בתוך התנור, דעת הגר"ש אלישיב (סידור פסח כהלכתו פ"ח הע' 7) והגר"צ קרליץ (שם) שיותר להשתמש בו בפסח [לאחר שמפעילים את התנור על החום הכי גבוה למשך שעה לפני פסח].

[הג"ה לאחר שע"צ ס"ק קצא]

(*) הקדרות בקול המצפים פהונוך (נישקעלצט) לכן ושוש. הקלה פחתם-סופר יונה דעה ק"ג דלא מהני הגעלה. עין שם, אכן שמעתי שכמה גדולים נהגו לכתמיד רק לענין אסור חמץ, אבל בכל ששנה הקלו להגעילם אחר מעת לעת, ודין יוחן טעם לפנים ויטעו מהש"ס¹²⁵.

ולענין כלי שנעשה מתערובת חרס ומתכת וכדו', אלא שרובו עשוי מחומר שאפשר להגעילו, הסתפק בשו"ת בית יצחק (שם) אם מועילה לו הגעלה, ובדרכי תשובה (י"ד סי' קכא ס"ק כ) כתב בשם קנטרס תורה מציון שהולכים בזה אחר רוב החומר.

125) וזוהי החומר הנקרא אמאייל, ומבואר בשו"ת החתם סופר (י"ד סי' קיג) שאנו חוששים שדינו כחרס, ולפיכך אין להכשירו בהגעלה אלא בליבון קל, וכן כתב היד יהודה (י"ד סי' סט פ"י הארוך ס"ק פא בסופו ד"ה והנה מתוך). וכן דעת החו"א (טעמא דקרא, הוראות מהחזו"א אות מת, וכעין זה בספר אעלה בתמר עמ' כה), שאין להכשיר כלים המצופים אמאייל על ידי הגעלה, ובשו"ת טוב טעם דעת (מהד"ק סי' קפג) כתב שאף ליבון אינו מועיל, כיון שעלול הוא להתקלקל על ידי זה, ויש לחוש שמא לא ילבן אותו כראוי.

[משנ"ב ס"ק קמז]

דחשינן שפ"א הנה על-ידי סכין או שצבע פלים ישנים¹²⁶.

126) וזוהי החומר הנקרא אמאייל, ומבואר בשו"ת החתם סופר (י"ד סי' קיג) שאנו חוששים שדינו כחרס, ולפיכך אין להכשירו בהגעלה אלא בסופו ד"ה והנה מתוך). וכן דעת החו"א (טעמא דקרא, הוראות מהחזו"א אות מת, וכעין זה בספר אעלה בתמר עמ' כה), שאין להכשיר כלים המצופים אמאייל על ידי הגעלה, ובשו"ת טוב טעם דעת (מהד"ק סי' קפג) כתב שאף ליבון אינו מועיל, כיון שעלול הוא להתקלקל על ידי זה, ויש לחוש שמא לא ילבן אותו כראוי.

126) ואם הצבע לא נצבע על גבי הכלי, אלא עירבו אותו בחומר שנמנו נעשה הכלי, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני פסח פ"י ס"ק כד) שאין מנהג שלא להשתמש בו בפסח, וכן שולחנות צבועים העשויים מעץ או מתכת, דעת הגר"צ קרליץ (שם) שיותר להשתמש בהם בפסח.

[משנ"ב ס"ק קמה]

ועין לעיל בסעיף יג ובמה שכתבנו שם¹²⁷.

127) שם כתב, שמעיקר הדין עצם החיפוי בבדיל מכשיר את הכלי, כיון שכדי לחפותו מחממים אותו בחום גדול, אלא שפעמים עושים האומנים חיפוי זה במהירות ואין כל הכלי מתחמם הרבה, ולכן לכתחילה יש להגעילו.

[משנ"ב ס"ק קמו]

ועין לעיל במשנה פרושה סעיף קטן מט¹²⁸.

128) שם כתב, שדין זה שצריך הכלי שטיפה היינו לאחר ששפף אותו היטב במים כדי להסיר את מה שדבוק בו.

מאידך, בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' נג) כתב שדעה השניה שבשע"צ, שבשאר איסורים די בהגעלה כיון ששבבת החיפוי שבה מעורב החרס דקה היא ויש ששים כנגדה, ואם כן יש לסמוך על דעת הרשב"א המובאת בשו"ע (י"ד סי' צט ס"ז) שכלי שהודרך להשתמש בו בשפע ואי אפשר שיובא ממנו טעם לתבשיל, מותר, מה שאין כן בפסח שאיסורו במשנה, ולפיכך אין להכשירו אלא בליבון, וכן כתב בשו"ת בית יצחק (י"ד ח"א הגהות ומפתחות לסי' קמו אות ז), אלא שלא הוכרעה אצלו המציאות (שם אות ח), וכן

הלכות פסח סימן תנא

מד באר הגולה

פ"ט כ"א ז' צ"א
ק"ש"ב וב"ה ק"א
מ"ה ד"גמ"ו ל"ע
ס"ד ו'

(מהרי"ו): כג פגליי־הרס (קלח) המצפין* (קלח) *בהתוף (ו) [נ] זכוכית, (קלט) דינם פגליי־הרס: הגה ויש מקומות שנהגו שלא להשתמש בפגליי־הרס גליתארטי* (קמ) אפלו חדשים (מהרי"ל), ואין להחמיר (קמא) רק במקום הפונקג (תשובת מהרי"ב): כד פגליי־עץ המצפים בספנים שקורין ברני"ס, (קמב) דינם פגליי־הרס: הגה ויש מקומות שמחמירים שלא להשתמש בכלים (מא) (קמג) צבועים אפלו הן (קמד) חדשים (מהרי"ב), (קמה) וכן המצפין (נג) בכדיל, ואין להחמיר בזה רק במקום שנהגו אסור (תשובת מהרי"ב ומהרי"ו): כה קל פגלי השתנה, בין צלוחיות בין בוסות, מתרים (קמו) בשטיפה, בין ששהם (קמו) של זכוכית בין

שערי תשובה

ששאבין משנו בקלירקמן אין לחוש, הבולטו קף פולטו: [נ] זכוכית, עכ"ט. וען בספר בית אפרים ב"ה סימן יט לישב דברי הש"ע שדבריו סותרין מ"ש כאן למ"ש בה"י"י בין אבר ובין זכוכית, וע"ש מה שכתב על דברי ת"ה בפגליי־כסף מצדו, ע"ש:

באר הלכה

ומה שכתב החיד"א: תמידים שמדונקטו וכ"כ שיש עליו פסוי, לא נדעתי קנא לה להצריך דוקא שיש עליו פסוי, דהלא פוכיבא בקע"ף ב, אם מלא גחלים מפסין טהרי אף שאין עליו פסוי, והן לעונן קדרות פש"ס הנה מתר בטלחי גחלים, אלא משום דחיים שפא פקעי אף דאין עליו פסוי, ואס"כ ה"י נמי דאין חלוק בזה: * בהתוף זכוכית דינם פגליי־הרס, ע"ן משנה ברורה מה שכתבו דלא דמי לטע"ף כו, דמשום שצפפה על הרס ונערף עמו בבשן דינו פגליי־הרס, כן כתב הרא"ש: אכן בתוספות עובדה וזה דף ל"ג כתבו למלך בין פגליי־זכוכית שלם דלא בלע להיא דאנו אלא חפוי על התרס, והביאו ג"כ פ"ו סע"ף, ופי' זה לא דוקא משום שצפף עמו בכבשן, והג"ר"א בקע"ף כו הביא רק דעת התוספות, וכן נזכר מדברי פסע"ף קט"ו ב, ע"ן שם שצפף מדברי שפאר על"פי זה דברי הנ"מ"א שם לע"ן פליכס"ף שיש בו התוף זכוכית דקאי אף לדעת המחבר שם דמחיר זכוכית, ושאינה תהא דאנו אלא התוף בעלמא, ודומיא דקונ"א, וה"נ דאין חלוק בין חרס לשאר דברים:

גם פגליי־י"ז העשוין בתנורים מן הצד, אלא דשם אין מוציל הפסק בר"ל או טיה טיט למטה לכו, אלא אס"כ הטיח בטיט גם מן הצדדים (קעט) וגם מלמעלה, אכן טיה שלמעלה (קפ) אינו מעכב בדע"בד"י¹²¹, וכשמשוים כסוי על הקדרות שפנים שם, מתר לכתחלה אף לשאין שם טיה מלמעלה, ועתה נבאר לע"ן תוף התנור אם לא הכשירו מקדם, אם הניח מצה בתוכו, דינו כעל התנור וכב"ל; ולע"ן אפ"ת המצות שם, דינו כמו שנתבאר בסימן חסא, ע"ן שם; ולע"ן בשול בתוכו, אף דלכתחלה צריך להכשירו גם לזה כמו לאפ"ת [או שטיח בטיט כע"כ אצבע את קרקעיתו], מכל מקום דרייב"ב אין לאסר (קפא) התכשיל אף אם לא הכשירו: כג (קלח) המצפים וכו'. מכל צד, ואף דכתב המחבר בקע"ף כו פגליי־זכוכית אינו בולע קלל, (קפג) הקא בין דמחפה על התרס ונערף עמו בכבשן, בלע טפי: (קלח) בהתוף זכוכית, (קפג) והקצמות אחרונים להחמיר אף בהתוף ע"פ"ת או בדיל דלא מהני הגעלה, לפי ששפ"ששתמש בו חמץ בחמץ ובלע חמץ ככל ע"כ הפלי, ונבלע גם בתרס שפתח הע"פ"ת, ושוב אינו נפלט ממנו לעולם: (קלט) דינם פגליי־הרס, רוצה לומר, ואז אם תשמישו בחמין לא מהני הגעלה. (קמא) ואין חלוק בין אם היה הפלי מקרקע ירקח או לכנה ושחורה, ואפלו אם היה חלקה בלא בקעים, מכל מקום הוא בולע על"י חמין; אכל אם דרך תשמישה בצונן אז יש חלוק, דאם הכלי נעשה מקרקע ירקח אין לה תקנה, דירקה לבלע, ואם מלכנה ושחורה, נגזרים בהגעלה או בער"ו, וב"ל בקע"ף כ"א, אפלו אם יש בה בקעים, ואם אין בה בקעים אין צריכה הגעלה ובשכשוף בעלמא כ"ו, וכמבאר ביר"ד ד"ע סימן קלה לע"ן י"ז נ"ס [מאמר מרדכי]: (קמב) אפלו הן חדשים, שלא נשתמש בהן חמץ מעולם, (קמג) לפי שמקצת האמנין עושין פצלת הצפוי על"י סבין, ונתייש כאן חמץ בלוע בתוף הצפוי, ואפלו הצפוי קצת מבחור גמ"כ אינו קר"א [פמ"ג], ואומן בלים שנוסף עליהם לקעמים טפים מהתקה מכלים אחרים (קמד) אין להקפיד: (קמא) רק במקום המנהג, ואפלו באותן מקומות, אם ירוע שפליי־הרס זה לא ערב האמן סבין בצפוי יש להקל, ולפיכך נוהגים (קמב) באיזה מקומות, ע"הודי עומד על"פן בשעת מלכאה לראות שלא יתקן הצפוי על"י סבין: כד (קמג) דינם פגליי־הרס, שאין הגעלה מועלת להם אם נשתמש בהם חמץ (קמא) בחמין, (קמב) ששתפנים מעכבין על מ"הגעלה שלא יפליטו מה שבלוע בתוף העץ: (קמג) צבועים, בכרכם ובדומה: (קמד) חדשים, דחש"שין שפא הנה על"י סבין או שצבע בלים ושנים¹²²: (קמה) וכן המקפין בכדיל, רוצה לומר, אפלו הן חדשים, וגם"כן מטעם ה"ל, (ק) ששפ"עמים הצפוי על"י סבין או (קא) שחפה פלים ושנים, וע"ן לעיל בקע"ף יג וכתב שכתבו שם¹²³: כה (קמו) בשטיפה, ע"ן לעיל במשנה ברורה סע"ף קט"ו מ"ט¹²⁴: (קמו) של זכוכית.

שער הצי"ן

(קט) אחרונים: (קעו) מן אברהם וט"ו וחק"יעקב: (קעט) אחרונים: (קעט) חק"יעקב ושי"א, משום הוצה של חמץ שצלה למעלה מהכל הקדרות וחתחת שהיה בכל השנה ונבלע בג"ו של הקאכ"י, ועתה חזר ונפל בתוף הקדרות כשמתחם: (קפ) מקצת המג"אב"ס בסימן זה זכ"ה מאיר בסימן סא¹²⁴, וע"ן בחורשי רבי עקבא איגו ששפ"ק על דברי העג"א אברהם, וגם על דברי בית מאיר יש לנסק לפי מה שכתבו הש"ס באות הסוד, מכל מקום יש לקמן צלחה להקל בריב"ב משום שהוא נוהג טעם לפגם בס"ד: (קפא) ואם כ"כ התנור מתחלה חמץ בצ"ן, אף הקדרה מתר הגר"ו: (קפב) הרא"ש: (קפג) בית אפר וד"ש חק"יעקב ושי"א: (קפד) אק"א: (קפה) מן אברהם: (קפז) לפי שאס"כ"פ מניסין לתנור מלא אש ונערף הפכין שבו, מה שאין מן פליי־הרס שהוא קצפה פוכיבא חס עליו שלא יתקלקל הזכוכית שבו מנחת חס האש ומתה הוא להוציא מן האש, ולפיכך מתמירין שלא להשתמש בו בקפוח: (קפח) סוד משה ותנ"ו: (קפח) אחרונים: (קפח) בית יוסף, אבל אם נשפ"ש בש"ו פהם בצ"ן אין להחמיר רק במקום שנהגו להחמיר בחש"ש: (ק) לבוש: (קא) בפריי"ק מצד שאפלו על"י הגעלה אין קר"א, והחמיר משה מכל על"י הגעלה: (*) הקדרות בר"ל המצפים בהתוף (ניש"מל"ע) לכן ויש, העלה בהתח"ס ויורה דעה ק"ג דלא מהני הגעלה, ע"ן שם, אכן שפ"ש שפמה גדולים נהגו להחמיר רק לע"ן אסור חמץ, אבל בכל השנה הקלו להגעים אחר מע"לעת, דהוא נוהג טעם לפגם ומשהו מהשי"ת¹²⁵.

תר"ג: 1 מצפה זכוכית, 2 בתיי"קבול קטנים מתרס, המתקנים כע"כ פנחה סגורית החרף.

